

רומאנטיקה ובוהימה במוסקווה בשנות ה-20

מאת אהוד בן עזר

אלישבע: סימבול
דוראן: סימבול
דת: קריאה: הלל ברוך;
דור, 1971, עמ' 204

ורומאן, סימבול "בתה נדיה
השקדית, המספרת והמבטאת" הן
עברית (המל"ה ירושלים) פרויקט
אלישבע (1888-1949), בתקופה
ובמקומות השונים בחוף המפרץ:
"סימבול" — תל אביב, תרפ"ה;
הרפ"ש (1925-1929), והוא יצא
לאור ברצועת, "המפרץ" תל אביב
1929. אלישבע ברויבסקי נישתת
הרומי לפני נישואיה דני לייזר
בטו (ויקטוריה), כתבה וסירטאה
ברומי וגם בעברית. היא נישאה
בשנת 1920 למען ברויבסקי,
לידה והמברילנטים של ברנה, מן
פעילי התנועה הציונית ברוסיה,
ואיש ספרות, לאחד נישואיו ל"
אלישבע המספרת והמבטאת" יצירתי
יהיה וליהיו אותה בסמבולה.
1925. עלו בני הזוג לארץ ישראל,
1932 ובחדר בסמבולה, מה
שמען ברויבסקי בקישינב, ו"
אלישבע חזרה ארצה ליהיה על
בדידתה וסבלה החומרי, בעיקר
בשכנתו מנהיגים, בשנותיה הן
אחרונות, קיימת עדויות מנוצרות,
הרומאן העברי, "סימבול", וכן
ספורים שהופיעו בספרות דקום
בשנים הרומי-הרומיים, ושבו וברד
פס בשם, מקרה מפל ועוד סיפור
ריים" בהוצאת, "תרגיל" (תשנ"ז)
— מוכיח, דומני כי גם אם
שיירי אלישבע הינם מעט רומאן
טיים נאיביים לשמענו כיום, ונניח
דלת משם אותה שפה שירית יחד
דת הנאיביה העושה מעשר
לאמן בוחם עצמו, הנה דוקא
הנאיביה שלה מנתה לה את מקור
מה הודא-מכניס העברית; כי
הנאיביה עולם נישאים וסביבה
ינגנון מנהיגים בקרב, שנשאים
כל-כולם בספרות הרומית המדומת,
במפני רוסיה, ובישיר מוסקווה,
"סימבול" הוא ללא ספק יצירתה
החשובה והנולדה ביותר במחירה.

אפילו אשתו הנאמנה הנאה הן
עבדתיה, קלרה" אינה קודמת
צברית ואינה יודעת דבר על
יצירתה ועל טאקטין היו הרומניים.
במסיבות הקצרים כן גם כ"
סימבול" וזוהי הרושם הרוסי
כאמנטי של חצי קריבת ואהבה,
בין גבר ישר ונאמר רובסי;
הקשר הבוגדני לנולדות הייה
של אלישבע עצמה בולט לבד.
בשנת התרחשות הרומאן היא כבר
הייתה גשוחה לשמעון ברויבסקי,
ולחם בה קטנה, פריכה, וכן ניהו
לאנה במידה רבה של הידות,
משהו במיוחדסקי עצמו כוונתה
רייטו, ואילו את אלישבע עצמה
— כמוהולק בין קלרה ואשתו
(שאף כי היא יהודייה עליפי
המסופר ברומאן, אין בחירותה
שמין של יהדותה), לבין לידה
מילה, אחרונה-כביכול, נאולס לכל
המאפיינים הביוגראפיים הללו ש"
ביצירה יש לשים סייג כוונה,
הפרדה של אלישבע ממונתה כי
מסורת כרימה, שאף כי הגד
היהודי והרומאליסטי הקרוק להווה
ולחיי נתינים בולט בה מאד,
הנה הסיפור יודע היטב כי את
עצמו עליו להסוות היטב בריבוי
לת, כי לא את זכרונותיו הוא
קורב בספר, אלא דבר אכזבה.
וזהה שפיתח לחובר כן את
שמותיהם של דוסטויבסקי, טול-
סטוי, ויחורה טוב, מהור אלה
שהשפיעו רבות על כתיבתה. לא
רק באווירה וברומיות, אלא גם
באותו מחשק פורה שבין הישר
הנאיבי-המפטי לבין ליטוד הבד-
ניניאמנטי. והיפה ברומאן, ו"
בכל הישירות הקצרים, הוא שאף
כי פשוט והינם שבין רומייה
ליודי עמדות, במרכז, הנה ב"
כיום מקום אין מן נתינות לויחי
פעני — ו' אלישבע והן שמעון
או: קרבתן להתברר עולה מבצע
לענייני-עצמיהם של דמויות קרי
כוח ונחמיה לה כאחרי.
ליודמילה היא בהירה כרת מזג
שאמנטי, ועם זאת נפש ישרה
זועלת ולומוח רומאנטיים, גברים
אחרים טובים אותה, קודמבאם
ה, ו"המבטאים" שקיד בעל עמדה
במשורה התרבות הסובייטי, גבר
ישר ונאם לבנים המוצא לעצמו
מפלט מחירה של ליודמילה, ער
מכל ל" בשעת צרה, יוד בעל-
משפחה, ובעל קטרינה, אך לפני
מזג הטוב, המשפחה-קמחה, אינו
מצליח להקדיש לעצמו דרך אל
פנימה, כפי שהצליח פעם, או
פעמים נאירות בלבד, בוופנה.
טיפו אחרת הוא ארי, אדוארד
ו"סימבול", דמות אינטלקטואלית
שקיד כושל, שאינו מתיאם
כלל לתנאי החיים-החדשים-ברומיה
הסובייטית, מיטב זכרונותה של
ליודמילה, עליו שייכים לתקופה
שלפני ההפוכה, בהיוותם עשירים
מאד, מעין צמד נאמנים בגי
כרימה, המקפידים יותר של מן
ועשר, בתקופת התרבושות הרומאן
אוי הוא בעל-משפחה מהור, עושה
במויות עובד על הרגום חדש
של ספ' התהלים בעברית לרוסיה,
בלי ופה את חשפת העברית;
ולאחר מית המסורת היהודית

אך היטב הוא ירע, שכשם שאין
כל עתיד לפישע יחסיו עם
ליודמילה, כן אין כל עתיד ל-
"ישרון" שכיו לבין הספרות הר
רוסית, על תנוס הודות שבין
שני עצמם, שתי חרבות אלל
עשויה לנשר, במקרה הטוב ב"
יותר רק אותה מסכת נשיקה
צורה שהתרגשות הודות החדות
בהן מה במקום התרגשות האהבה
הנאיבית, ואשר מתחשבה רק
פעם אחר בינ לבין ליודמילה
בשילוב בבית-הקברות היהודי, הן
נצרי, בנות המשפחה מקום ל-
טוליס, שב, מגד ה"התולדות" ב"
מוסקווה.

ביומאן של אלישבע כמעט זר
אין קיימת דמויה, "מסיבולית",
"פוליסטאורית" מאיתו סיו שאנו
מכירים הן כמות יצירות שכתבו
ברומיה כאותה תוספת ואשר נוכ
להממד עם המבטאה החדשה
שלאחר המפוכה: וזוהי בתוך צי-
רות יותר שאמרות. אין כאן
אפילו אותה טתה של מאבק ש-
קיים ביצירותיו של בולבאקוב,
המספרות למעשה על תקופה כמ-
עש זאת, כמו אנשים רומים למהר
כל התמיות למשע קרבתה, ער-
ין שייכות לאיו המציאות טרום-
ההפוכה, אינטלקטואלית, בזר
גית או בהשגות ובכל מקרה,
עדיין בלתי נהנת כחד הסטאבי
ראשי של חי התרבות הסובי
ייטיים כפי שההלו נקבעים הדי
שיים אותה.

באותה למפוטוהיים מבטי דני
אל לייט בפני ליודמילה את
כעולם זכרונותיהם כאזורים, מה
שאר כבה אצלנה אצל היהודים,
אין לנו אותה החיבה לעברית הן
כפי עולם משתקפים באלמנטים
במכתבים ושונים ששמויים צפיה,
וסעינו הודיו עשמה אלישבע
בפני ל" גיבורה באשר ליחו
של עתודיו אל תעבר;

המת: אחרת שכחור יהודי
הייתה צריך להיות מסוגל לתקן
יותר טבל אחי... הלא זאת היא
מורה שבגר דיוט בה רבים
שאננו יהודים — העם הכי
עתיק בצולם עם העבר פאר
אכסלס, אשר שמר את רכוסו
הרומי במסל דרירודות כמש
שדורר נב — וכיצה בה, כמש
הוא הדבר באמת אילם אצלנו,
אצל האנשים נעזו היהודים, —
בהוי כל פרט ופרט משלנו, —
הלא אין דבר כזה ילא יכול להיות,
לא יכול להיות, למשל, אחר כפי
הכום כזה, שבו שפורה התמרה
והקטנה, מסורת תולדות מעט
סחה אותה לא, כולה להיות גם
התעניינות בו ובהבה אליה, אר
מתאר ל, שהמו כמ נקרא, אר
מפירשיות שבזמן הטוב של הן
מלה — המסורת על המסורת הן
זאת הופטית הקטנה... הנה,
למשל, אי מבור אנשים — ש"
גי-הנאצילים שנתרוששו — ש"
הולדת מכריחה אותם נעל לטכור
אלה בניהם הכליית בטוקן ו"
אילם הם יודעים מולדת כל בית
וכיה בכל היספאית האלה ש"
מסביב, חולדות כל משפחה ו"
משפחה, והגן כרוגים, שכל הן
נחזק יודי להם, את הלה ו"
אעדה מפרים עבריים ברומיה

הסובייטית והעברית חובר באהת
מפשות הרוסיות. אולם ידיו הן
ריקים ידעיים והשים טוב ממנו,
כי לאדם כאוהו אין עתה ב"
אמנות, ולא מכריחה לאמנות,
רוסיה לא מכריחה הרוסיות ו"
מפדת היסטי עם ליודמילה נד-
רעו נרטי הספק וחרצו לשינוי,
הגם שאשמה, קלמה, אינה מבינה
כלל את הפצו זה לצאת למקום
אחר, לענוס את רוסיה ליודמילה
יומת לירכא, שמודים הם או"
לי להיפגש יזם אתה, כשתי
מתוך לרוסיה, ואף כי לא נאמר
דבר בהפרש, אבו נשים היים,
כי דרכו של דניאל עתידה להר
בילו לארץ-ישראל, אך עם זאת
ברור, כי אינו נשאר אדם כמוהו
ברומיה, התמסדך להיות נאמן ל"
הייתה ליודמילה "מסתדרת" היטב
גם כמסגרת החיים הסובייטיים,
אלא נפשתי העדימאנויות התאפי'
תניה כאחד מתרפקת על כרוגיו
ההרבות והאמנות והחיים הוות'
דיים שבאיופנה המערבית, וצל'
לה הקוקס במוסקווה אין ליער-
קתה" כל משמעות לאומית.

יצאה של ליודמילה ממוסקווה
לפאריס, בעקבות גליון, יציאה
תחוקמת את הרומאן, אין בה
משום הליכה בולות מסיבות פו"
ליטות או חרבות, אילו יצאה
הייתה ליודמילה "מסתדרת" היטב
גם כמסגרת החיים הסובייטיים,
אלא נפשתי העדימאנויות התאפי'
תניה כאחד מתרפקת על כרוגיו
ההרבות והאמנות והחיים הוות'
דיים שבאיופנה המערבית, וצל'
לה הקוקס במוסקווה אין ליער-
קתה" כל משמעות לאומית.

הופנת מהדורו ההדשה של
הרומאן, "סימבול" היא נבדד
חגיגה לקודא העברי, הספר
מעניין וכחם כביודין, הנסו כי
מסורת ספרותית נכבדה, וגם מו-
גש בהדפסה נאה, בעיקר מסה
של העורך, הלל ברוך, על איר-
שבע והרומאן שלה, וכן הערות
הספר, רשימת שיעוי הערות
ועובדכנס כנוסה המקורי, ויב-
לינויאפיה של כתבי אלישבע ו"
של מאבדים שנכתבו על אודותיה,
את יקים פנס יודי ימצער אחי,
המפריע ומטרוד במשך כל הקרי-

ברור דור: החול מקס מרוסיה, 1953 — בבית ברעמי, נאניה